

བོད་རྒྱ་སྐད་མཐུན་པུ་
藏汉合璧

མེ་བཙའི་རྣམ་བཤད་མཐོང་བ་དོན་ལྡན།

藏
医
火
灸
疗
法

ཚུམ་སྤྱི་ག་བ།
གཏུགས་དཀར།
འ་ཚུགས་ཆེན།
དོན་གྲུབ་ཆེ་ལོང་།

编 著：
星全章
艾措千
端智才让

མི་དོན་གསལ་ལཱ་སྐྱེལ་ཁང་།
民族出版社

བོད་ཀྱི་ཐེབ་མ།
藏汉合璧

མེ་བཙའི་རྣམ་བཤད་མཐོང་བ་དོན་ལྡན།

藏医火灸疗法

རྩམ་གྲིག་པ། གཏུགས་དཀར། འཛགས་ཆེན། རོན་གྲུབ་ཆེ་ཅིང་།

编 著：星全章 艾措千 端智才让

72

མི་རིགས་དཔེ་སྟན་ཁང་།
民族出版社

图书在版编目(CIP)数据

藏医火灸疗法:藏汉对照/星全章,艾措千,端智才让编著. - 北京:民族出版社,2000.7

ISBN 7-105-04076-9

I. 藏… II. ①星… ②艾… ③端… III. 藏医-灸法-藏、汉 IV. R291.4

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2000)第 43256 号

编 著:星全章 艾措千 端智才让
顾 问:尼 玛
审 订:蔡景峰 卡 洛 嘎玛措尼
马崇乾 多 杰

责任编辑:达 多

封面设计:翟跃飞

责任校对:次仁措姆

民族出版社出版发行

(北京市和平里北街 14 号 邮编 100013)

民族出版社微机照排 迪鑫印刷厂印刷

各地新华书店经销

2000 年 10 月第 1 版 2000 年 10 月北京第 1 次印刷

开本:850×1168 1/32 印张:8.25

印数:0001-3000 册 定价:12.00 元

该书如有印装质量问题,请与本社发行部联系退换

总编室电话:64212794;发行部电话:64211734

ཆེད་བརྗོད་ཀྱི་གཏམ།

སྤྱིར་བོད་ཀྱི་རིག་པའི་གནས་ཆེན་པོ་ལྔ་ལས་གསུམ་པ་རིག་པ་ནི་རྒྱལ་ཁབ་
གཞན་དང་། མི་རིགས་གཞན་ལ་ངོམས་རིན་ཆེ་བའི་རིག་པའི་གནས་ཆེན་པོ་
ཞིག་ཡིན་པ་ནི། གཙོ་བོ་ལྷ་རྒྱལ་གྱི་དུས་ཡུན་རིང་ཞིང་། གཞུང་ལུགས་གྱི་ནང་
དོན་ཟབ་པ། ད་ལྟའི་དུས་རབས་ཉེར་གཅིག་པའི་ཆོད་རྩལ་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་སྤྱོད་
དུའང་ཉམས་སུང་ཐེགས་ཐུབ་པའི་རིག་གཞུང་ཁྱད་པར་བ་ཞིག་ཏུ་གྱུབ་ཡོད་པས་
སྟེ། །

དེ་ཡང་ནད་རིགས་གསུམ་པའི་ཁྱིམ་གྱི་ཐབས་ཤེས་ཤིན་ཏུ་མང་པོ་ཡོད་ནའང་།
རྒྱབ་དཔུང་གྱི་ཁོངས་སུ་གཏོགས་པའི་མེ་བཅའི་གསུམ་པའི་ཐབས་ཤེས་པའི་རིག་ལམ་འདི་
ནི་མེས་པོ་གོང་མ་རྣམས་ཀྱིས་ཡུན་རིང་གི་ལག་ལེན་སྤྱོད་ནས་ཁྱེན་བརྩམས་པ་
ཞིག་ཡིན་པས། བཅོས་ཐབས་གང་ལས་ཀྱང་སྟབས་བདེ་བ་དང་། བན་
སྟེབས་ཐུག་དུ་ཐོན་ཐུབ་པའི་བཅོས་ཀྱི་ངོ་མཆར་ཅན་ཞིག་ཡིན་པས། ང་ཚོས་ལོ་
རྒྱུས་ལ་ཕྱི་བརྟམས་ཤིག་བཀྲིས་ན། “ལག་ལེན་ནི་བདེན་དོན་ཞིབ་བཤེར་གྱི་ཆ་དེ་
གཞི་ཡིན་”ཞེས་བརྗོད་པ་ལའང་ངེས་ཤེས་རྣལ་མ་ཞིག་སྟེས་ཐུབ། ཡིན་ཡང་དེ་
སྟོན་མེ་བཅའི་རྣམ་བཤད་འགའ་འཕྲོད་མོད་ཀྱང་ཀྱང་ཆ་མེ་ཆང་བ་དང་། ཐར་
ཐོར་དུ་གནས་ཡོད་གཤིས་ལས་དང་པོའི་སྟེན་པ་རྣམས་ཀྱི་ལག་ལེན་གྱི་སྐབས་
ཡིད་རྟོན་འཕེལ་ཐུབ་པ་ཞིག་དང་། ཆེད་དོན་ཞིབ་འཇུག་པ་མང་པོར་དཔུང་།

པའི་གཞི་འཛིན་སའི་ཡིག་ཆ་ཚད་ལྡན་ཞིག་དུ་སྒྲའི་བར་མཐོང་མ་སྟོང་། གནས་
ཚུལ་དེར་དམིགས་ནས་འབྲུམ་རམས་གཞིན་པ་འོ་ཚོགས་ཆེད་དང་། འབྲུམ་
རམས་པ་གདུགས་དཀར། རབ་འབྲུམས་སྒྲན་པ་གཙུགས་དོན་གྲུབ་ཆེ་རིང་
གསུམ་གྱིས་ཚད་ཐུབ་ཀྱི་གསོ་དབྱེད་གཞུང་ལུགས་སྣ་ཚོགས་ལས་མེ་བཅའ་དང་
འབྲེལ་བའི་ལག་ལེན་སྐོར་ཁོལ་དུ་བྱུངས་ཏེ། «མེ་བཅའི་རྣམ་བཤད་མཐོང་བ་
དོན་ལྡན་»ཚུམ་སྒྲིག་མཛད་པ་འདིར་ཡང་། གཙེ་བོ་གཞུང་ལུགས་ཚད་ལྡན་
ལག་གི་དགོངས་དོན་གཞིར་བཟུང་བ་ཞིག་དང་། ལྷག་པར་དུ་ཡུན་རིང་གི་ནད་
ཐོག་ལག་ལེན་ལས་བྱུང་བའི་མྱོང་སྣང་སྣ་ཚོགས་ཀྱིས་ཟུར་བརྒྱན་ཏེ་ཆེད་དུ་སྤེལ་བ་
ཞིག་ལགས་པས་དེ་ལ་དགེ་མཚན་ཆེན་པོ་ཡོད་པར་མཐོང་བ་ནི།

གཅིག་ བལྟས་པ་ཅམ་གྱིས་མེ་བཅའི་ལག་ལེན་གྱི་བྱུང་རིམ་རྒྱུད་རིམ་
ལྡན་ཞིང་ལག་ལེན་གྱི་ཆོག་སྒྲོ་ལངས་སྟབས།

གཉིས། མེ་བཅའི་གསང་དམིགས་རེ་རེའི་འཇལ་བྱེད་ཚད་ཀྱི་རིམ་པ་
དང་ཕན་ཡོན་གསལ་པོར་བཀོད་ཡོད་པས་ལས་དང་པོའི་ཆེད་གཉེར་སྒྲན་པ་རྣམས་
ལ་ཤིན་ཏུ་རན་པ།

གསུམ། ཡུན་རིང་མེ་བཅའི་ལག་ལེན་དང་བརྟེན་གཞིར་དབྱེ་ཞིབ་བྱས་
པའི་རྗེས་འབྲས་ཡིན་པས་བསྟུ་མེད་དུ་བཅད་སྟོང་ཐུབ་པའི་ཚན་རིག་རང་བཞིན་
ལྡན་པ།

བཞི། མེ་བཅའི་བཅོས་ཐབས་ཀྱི་རིག་ཚན་ལོགས་སུ་དགར་ཏེ་ཚུམ་སྒྲིག་
མཛད་པ་འདི་བོད་གསོ་རིག་ལས་དོན་ལ་ཐོག་མའི་བསམ་གཞིགས་བྱས་པ་ཡིན་
པས་དགེ་མཚན་ཆེ་བ་བཅས་མདོར་བསྟུས་ན་བོད་ཀྱི་གསོ་སྒྲན་རིག་པའི་འཕེལ་

ཀུས་ལ་ཀུས་པ་ཆེན་པོ་ཐོན་རྒྱ་གཞོན་མི་བ་བས་འབད་བཅོན་ཆེན་པོས་ཚུམ་གྱིག་
གནང་བ་ལ་རྗེས་སུ་ཡི་རང་འབྱུང་ཡིན། །

ཞེས་མཆོད་ཀྱི་ཁིང་ཆེན་བོད་སྒྲུབ་ཁང་གི་སྒྲུབ་པའི་མིང་ཅམ་འཛིན་པ།

ཕྱ་ལོ་ལྷོ་པུང་ཉི་མལ།

३०००.३.७

ཐུན་འབྱོའི་གཏམ།

གངས་ལྗོངས་འཛིན་མའི་ཡང་བ་ལས་འབྲུངས་པའི་བོད་ཀྱི་གསོལ་རིག་པ་
 བློ་ལྗོངས་ཏུ་ཅང་རིང་ཞིང་ནང་དོན་ལུན་སྤྲུལ་ཆོགས་པ། བྱང་ཆོས་ངོ་མཆར་
 ལུན་པ་ཞིག་སྟེ། འདི་ནི་རང་ཅག་ཡབ་མེས་རྣམས་ཀྱིས་གནའ་རབས་ནས་
 བཟུང་མདོད་དཔུས་མཐོ་སྒང་གི་ནད་རིགས་སྣ་ཆོགས་དང་འཐབ་ཚོད་བཀྱིས་པ་ལས་
 བྱུང་བའི་ཉམས་ཐྱུང་རྣམས་གསོག་འཛིག་བྱས་པའི་འབྲས་བུ་ཞིག་ཡིན། འདི་
 ལས་ལག་ལེན་བཅོང་བརྒྱུད་ཀྱི་ཡ་གུལ་མེ་བཅའ་ཞེས་པ་ནི་ལུས་ཀྱི་གནས་གང་དུ་ན་
 ཟུག་ཡོད་པ་དེ་དང་། ཡང་ན་དོན་སྟོད་རང་རང་གི་གསང་དམིགས་ལག་ལ་སྤྲོ་
 མེས་བསྟེན་པའི་ཐབས་ཤེས་ལ་བརྟེན་ནས་ཕོ་བའི་མེ་དྲོད་ཉམས་པ་དང་།
 སྤྲོ་ཆགས་པ། ཡན་ལག་གི་རུས་ཆོགས་ལ་རྒྱ་མེར་འཁོར་བ་དང་སྤངས་འབྱུར་
 དོན་པ། ཟུག་གཟེར་ཆེ་ཞིང་ཤེས་པ་འཆོལ་པ་སོགས་མདོར་ན་རྒྱུད་དང་གྲང་
 བའི་ནད་རིགས་ཀུན་དང་། བྱང་པར་རྒྱ་མེར་གྱི་ནད་རིགས་ལ་ཕན་བསྐྱེད་ཆེ་བ་
 དང་། བཟུག་འཕྲད་གཅོག་བྱེད་པར་རུས་པ་རྣམས་ལུན་པ་ཞིག་གོ།

དེང་རབས་གསོལ་རིག་གི་ཞིབ་འཇུག་ལྟར་ན། མེ་བཅས་ད་དུང་ལུས་
 ལམས་ཀྱི་འཇུ་བྱེད་མ་ལག་དང་། ཟགས་ཐོན་མ་ལག་ འཁོར་རྒྱག་མ་ལག་
 ནད་འགོག་རུས་བྱགས་མ་ལག་སོགས་སྟོམས་སྒྲིག་བྱེད་པར་རུས་པ་ངེས་ཅན་ཐོན་
 སྤུང་བ་དང་། ལྷག་ཏུ་ནད་ཐོག་ལག་ལེན་ཁྲོད་ན་ཟུག་གཅོག་པ། ལུས་ལམས་

གྱི་རྒྱས་པ་དང་ཁྱེད་གི་འཁོར་རྒྱུ་སྒྲིམས་པར་བྱེད་པ་སྟགས་ལའང་རྒྱས་པ་ངེས་
 ཅན་ཐོན་ཡོད་སྟེ། ། མེ་བཙའི་བཙུངས་ཐབས་འདི་ནི་བོད་གདོད་མའི་རྒྱས་
 སྐབས་སུ་བྱུང་བ་དང་། «རྒྱ་རྒྱུ་ནས་ཐོན་པའི་བོད་གྱི་གསོ་རིག་ཤོག་དྲིལ་»
 རྟེན་ཆེས་ཐོག་མར་བཀོད་ལ། རྟེན་སུ་རིམ་བཞིན་བྱུང་གང་ལ་དུ་སོང་སྟེ་«སྒྲུབ་
 དཔུང་རྒྱ་བའི་རྒྱལ་པོ་»དང་«གསོ་རིག་རྒྱུད་བཞི་»སྟགས་སུ་འང་ལེའུ་གཅིག་རེ་
 བཀོད་པ་དང་། དེའི་ནང་མེ་བཙའ་རུང་མི་རུང་དང་། གསང་དམིགས་
 གང་བ་ཐབས་། ཡན་ཡོན་། རྟེན་གཙོད་སྟགས་ཞིབ་ཤུའི་སྟོན་ནས་གསུངས་
 ཡོད། །

མེས་རྒྱལ་གསོ་རིག་བང་མཛོད་ལས་མཆོག་གྱུར་འོར་བུ་ལྟ་བུའི་བོད་གྱི་གསོ་
 རིག་གི་མེ་བཙའི་བཙུངས་ཐབས་འདི་ནི་ཀྱང་དབྱི་གསོ་རིག་གི་རྒྱུ་དཔུང་དང་རུང་
 འདྲ་བར་སྒྲུབ་ཡང་དོན་དུ་ནད་གཞིའི་གསང་དམིགས་གང་མས་གསེས་དང་ནད་
 ཁམས་དང་བསྐྱེད་པའི་མེ་བཙའི་ཆེ་རྒྱུད་། གང་བ་རྒྱལ་སྟགས་རྒྱུགས་དུ་མའི་སྟོ་
 བས་མི་འདྲ་བའི་གནད་ཤིན་ཏུ་མང་ལ། ལྷག་པར་དུ་ནད་གཞི་མང་པོ་ཞིག་ལ་
 ཡན་བསྐྱེད་ཤིན་ཏུ་ཆེ་བས། ང་ཆོས་ཐེངས་འདིར་བོད་གྱི་ལྷ་རྟེན་དང་བྲལ་
 ཐབས་མེད་པའི་དཔུང་མཆོག་འདི་ཉིད་སྒྲུབ་ཡོད་ལ་མང་བྱས་པར་མ་ཟད་དུང་
 ལག་ལེན་འགའ་རེ་འང་གསར་དུ་བསྐྱེད་ཏེ་བཙུངས་ཐབས་འདིས་སྒྲུབ་ལས་ལྷག་པའི་
 རྒྱས་པ་ངེས་ཅན་ཞིག་བཏོན་ནས་མའི་རིགས་ཀྱི་ལྷས་ཁམས་བདེ་ཐང་ཐད་ལ་
 ལེགས་སྐྱེས་རུང་ཅམ་འབྱུང་བྱུང་བའི་གདོད་ཆོད་དང་བཙས་མཆོ་སྟོན་གྱི་ཞིང་ཆེན་
 རིམ་པའི་དཔུང་ལྷ་དུ་བདམས་ཏེ་རྒྱུགས་གང་ཐད་ནས་རྟེན་རམ་གནད་བ་སྟེ།
 མཆོ་སྟོན་ཞིང་ཆེན་ཆོན་ཆུལ་ལྷ་ཡོན་ལྷན་ཁང་དང་མཆོ་སྟོན་ཞིང་ཆེན་འཕྲོད་

བསྟན་ཐིང་གིས་རྒྱུ་རྒྱུ་དང་། མཚོ་སྟོན་ཨ་རུ་བོད་སྟོན་ཚད་ཡོད་ཀྱང་གིས་མ་
དངུལ་གྱི་རིགས་རྒྱུ་གནང་བ་ལ་བརྟེན་ནས་ད་ལམ་«མེ་བཙའི་རྣམ་བཤད་མཐོང་
བཞོན་ལྷན་»ཞེས་པའི་དཔེ་དེབ་འདི་རྒྱ་ཆའི་སྟོག་པ་པོ་རྣམས་ཀྱི་སྦྱོར་སྒྲུབ་ལུ་བ་
ལགས། །

དཔེ་དེབ་འདི་ནི་«རྒྱུད་བཞི་»མ་དཔེར་བྱས་པ་དང་། «སྟོན་དཔྱད་ཟླ་
བའི་རྒྱལ་པོ་»དང་«ལེ་སྟོན་»། «དེའུ་དམར་པའི་གསུང་ཚུལ་»སྟོགས་སྟོན་
གཞུང་གྲགས་ཅན་རིགས་བྱུང་བ་ལྟའི་དཔྱད་གཞིར་བཟུང་བ་དང་། ད་དུང་
དཔྱད་མཚོག་མེ་བཙའི་བཙུག་ཐབས་ཉིད་ནད་ཐོག་ལག་ལེན་སྟོན་ཡུན་རིང་ལག་
ལེན་སྟོང་པའི་སྟོན་པ་ཆན་པ་ལག་ཅིག་ལ་བཀའ་འདྲི་ཞུས་པ་དང་ཁོ་ཚོས་མཐུབ་
ཁྱིད་གནང་བའི་འག་བོད་རྒྱ་ཡིག་རིགས་གཉིས་ཀྱི་ལམ་ནས་ཚུལ་སྟོན་བྱས་པ་
ཡིན། །

སྟོན་དཔེ་ཡོངས་ལེའུ་གསུམ་དུ་བསྟོན་ཡོད། དེ་ལས་ལེའུ་དང་པོ་སྟོན་
བཤད་པའི་ནང་མེ་བཙའི་མཚན་ཉིད་དང་མེ་བཙའི་བཙུག་ཐབས་ཀྱི་བྱང་ཚུལ།
བཙུག་ཐབས་ཀྱི་རིགས་བཅས་བསྟན་ཡོད་ལ། བྱང་པར་དུ་མེ་བཙའི་བཙུག་
ཐབས་ཀྱི་རྒྱུ་བརྟེན་ཤིང་བྱེ། སྟོན་པའི་རིགས་དང་བཅུ་དུ་ལ། ལས་སྟོན་
བྱེད་ཚུལ། སྟོན་པ་བཟོ་ཚུལ། མེ་བཙའ་གདབ་ཐབས་སྟོགས་བསྟན་པ་དང་།
ད་དུང་མེ་བཙའ་རུང་མི་རུང་དང་ཕན་ཅུས་སྟོགས་ཀྱང་བསྟན་ཡོད། ལེའུ་
གཉིས་པར་མེ་བཙའི་གསང་དམིགས་དང་གཙོ་བོས་བསྟན་ལ། འདི་ནི་དཔེ་
འདིའི་ནང་གི་གལ་ཆེ་བའི་ཆ་ཤས་ཀྱང་ཡིན། དཔེ་འདིར་བསྟོན་པས་གསང་
དམིགས་139བསྟན་ཡོད་དེ། དེའི་ནང་«རྒྱུད་བཞི་»ལས་བསྟན་པའི་གསང་

དམིགས་71 (དངོས་སུ་ཆ་ཅན་གྱི་གསང་དམིགས་གཅིག་ཏུ་བགང་ན་45ཡོད་)
 དང་། གཞན་ནང་ཐོག་ལག་ལེན་ཁྲིད་རྒྱུ་དུ་ལག་ལེན་བྱས་ཤིང་ཕན་ནུས་ཆེ
 བའི་གསང་དམིགས་94གསར་དུ་ཁ་གསབ་བྱས་པ་ཡིན། དེར་ལུས་ཀྱི་མདུན་
 རྒྱབ་དང་མགོ་ རྒྱང་ལག་གཉིས་བཅས་ལུས་བྱིངས་ཀྱི་གསང་དམིགས་རྣམས་
 རུང་ཞིབ་རྒྱས་སུ་བཀོད་ཁུལ་བྱས་ཡོད། ལེའུ་གསུམ་པར་ནང་ཐོག་ལག་ལེན་
 ཁྲིད་ཆོད་ལྟ་བུས་པ་རྣམས་དཔེར་བྲངས་ཏེ་ནང་རིགས་མི་མཐུན་པ་བརྟུ་དགུ་ལ་མེ་
 བཅོམ་གང་བཞེགས་བཅོས་བྱས་པའི་ཉམས་ཚུང་བསྟན་ཡོད། འར་བྱུང་དུ་དེབ་
 འདིར་བསྟན་པའི་བོད་ཀྱི་གསོ་རིག་གི་ནང་གི་མིང་དང་རྟགས་རྣམས་ལ་ཀྱང་དབྱི་
 དང་བྱི་ལུགས་གསོ་རིག་གི་མིང་བཅའི་སྒྲིལ་མིང་འགྲེལ་ཡང་འོས་འཆོམས་ཤིག་བྱས་
 ཡོད་དོ། །

དཔེ་དེབ་འདི་ཉིད་བོད་ཀྱི་གསོ་རིག་གི་ནང་ཐོག་ལག་ལེན་དང་སྒྲོབ་ཁྲིད་
 ཁྲིད་བྱུར་དུ་བཀོལ་ཆོག་པ་མ་ཟད། ད་དུང་ཀྱང་དབྱི་དང་བྱི་ལུགས་གསོ་རིག་གི་
 སྒྲན་པ་དག་གིས་བོད་ལུགས་གསོ་རིག་གི་མེ་བཅའི་སྒྲིལ་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་པར་
 མཁོག་ལ་ཆེ་བའི་རྒྱ་ཆགས་ཆེན་ཞིག་ཏུ་འགྱུར་རྒྱུར་ཡང་གདོན་མི་ཟེམ། །

དཔེ་དེབ་འདི་ཙམ་སྤྱི་ཤེད་པའི་གོ་རིམ་ཁྲིད་མཆོ་རྒྱུ་ཞིང་ཆེན་འཕྲོད་
 བཞེན་མིང་གི་འགོ་ཁྲིད་རྣམས་དང་བོད་སྒྲན་མཁས་པ། ཀྱང་དབྱི་གསོ་རིག་གི་
 རྒྱལ་ཁབ་ཆེད་རམས་པ་དག་དང་། ལྷག་པར་དུ་དེབ་འདིའི་འགོ་བརྗོད་འབྲི་
 མཁན་བོད་སྒྲན་འབྲུམ་རམས་པ་རྒྱ་ཡེ་ཉི་མ་བཅས་ཀྱིས་ལྷག་བསམ་རྣམ་དག་གི་
 ངང་ནས་རྒྱབ་སྐྱོར་ལུགས་ཆེན་གནང་བར་སྟོང་ཐག་པ་ནས་བཀའ་དྲིན་ཆེ་ལྷ་རྒྱ་
 ཡིན། ཡིན་ཡང་ང་ཚོའི་ཡོན་ཏན་གྱི་རྒྱ་ཆོད་ཁན་པས་དགོས་མེད་མཁོག་ལ་ཏུ་

བཅི་བ་ལ་སྐྱེས་འབྱུང་བ་འབྱུང་གིད་པས། རྒྱ་ཆེན་སྐྱེས་པ་པོ་ནམས་ཀྱིས་
དགོངས་འཆར་སྒྲུག་སྒྲུབ་གནང་བར་བྱ།

ཚུམ་སྐྱེས་པས། 2000ལོའི་ཟླ་2པར།

前 言

雪域文化蕴育了博大精深的藏医学。藏医疗法种类众多，内容丰富，其中火灸疗法是藏医学 18 种传统外治法之一。这一疗法是在固定穴位或患处用灼热物体或易燃材料和药物进行烧灼、熏熨，借其温热性或药力对末梢神经的刺激功能，调整隆、赤巴、培根（相当于气、火、粘液）的紊乱失衡，起到治疗和保健的作用。研究证明，火灸疗法对血液系统、免疫系统、循环系统、内分泌系统和消化系统等功能都有一定的调整和促进作用，临床上起到镇痛、抑制或兴奋神经、促进血行，使组织充血，加强组织营养、增强吸收、调整机体功能、加强自然治愈能力等医疗作用。

藏医火灸疗法起源于藏族原古时代，文字记载最早见于《敦煌本吐医学文献》。藏医经典著作《月王药诊》和《四部医典》中各专书一章，从火灸适应症和禁忌症、灸穴、灸法、火灸利弊、功能主治及艾炷制作等方面进行了论述。火灸疗法属于我国民族医学范畴，但藏医火灸疗法比之中医灸疗在取穴位置、个病治疗、施灸方法等方面有很多不同之处，形成特色，对许多疾病更

具疗效，是藏医经久不衰、广泛使用的一种外治法。为了使这一古老而有效的疗法得以发掘，更好地发挥其作用，造福人类，我们申报的“藏医火灸疗法及其临床应用”被列入青海省省级课题，并在青海省科学技术委员会和青海省卫生厅的支持下，经青海金诃藏医药集团有限公司资助，编著成《藏医火灸疗法》一书，以飨广大读者。

本书以《四部医典》为依据，参考《月王药诊》、《蓝琉璃》及《帝玛·丹增彭措医著选》等经典中关于火灸疗法的大量文献和资料，在擅长火灸疗法的名老藏医的参与和指导下编著而成。

本书藏汉文合璧出版。全书共分3章，第一章总论，概述了藏医火灸的概念，火灸疗法的历史渊源，火灸疗法的种类，特别是常用火灸疗法的知识，包括艾叶的种类、采集时间、艾绒加工、艾炷的制作、火灸法、火灸的适应症、禁忌症及效果等。第二章详述灸穴的定位及主治，这是本书的重点。本书收载穴位139个，包括《四部医典》中的71个（该书将一些穴位旁开二口或三口的口数也计入穴位总数之中，其实只有45个穴位），补充增加了94个临床上较常用、疗效显著的穴位，按背部、前身、头部、上肢和下肢5个部位叙述。第三章为火灸临床经验举要，介绍了19大类疾病的灸治验方。另外，在附录中用中医和现代医学概念解释了

本书中所出现的藏医病名和证候。

本书不仅适合藏医临床和教学参考使用，而且为中医和现代医学人员研究藏医灸疗提供了资料。

本书在编著过程中得到了青海卫生厅领导及藏医艾灸专家、中医针灸专家的大力支持。国家级藏医专家尼玛先生写序，在此谨表谢忱。

鉴于水平有限，疏漏错讹之处，恳请读者不吝赐教。

编著者

2000年2月

དཀར་ཆག

མཚན་བརྗོད།	(1)
ལེའུ་དང་པ། མེ་བཅའི་རྣམ་གཞག་སྒྱིར་བཤད་པ། ...	(3)
གཅིག མེ་བཅའ་ཞེས་པའི་གོ་དོན།	(3)
གཉིས། མེ་བཅའི་ལག་ལེན་གྱི་བྱུང་རིམ།	(5)
གསུམ། མེ་བཅའ་ཡི་རྣམ་པའི་དབྱེ་བ།	(12)
བཞི། བྱེ་བྲག་སྒྲ་མེའི་རྒྱུ།	(16)
༡ སྒྲ་བའི་རིགས་བཤད་པ།	(17)
༢ སྒྲ་བ་བརྟུ་བའི་རྩ་བ་བཤད་པ།	(17)
༣ སྒྲ་བ་བཟོ་བའི་ཐབས་བཤད་པ།	(18)
༤ སྒྲ་མེ་སྒྱུད་ཚུལ་བཤད་པ།	(18)
༥ སྒྲ་མེ་གདབ་ཐབས་བཤད་པ།	(19)
༦ སྒྲ་མེ་གདབ་སྐབས་གྱི་ཚོགས་པ་དང་སྐབས་བཤད་པ།	(21)
ལྟ། མེ་བཅའ་རུང་མི་རུང་བའི་ནད་གཞི་དྲུག་པོ་ན། ...	(21)
༡ མེ་བཅའ་གདབ་རུ་རུང་བའི་ནད།	(21)
༢ མེ་བཅའ་གདབ་རུ་མི་རུང་བའི་ནད།	(22)
༣ མེ་བཅའི་ཕྱི་རྒྱུ་བྱེ་བ།	(23)

ང མེ་བཙའི་ཡན་པོ་ན།..... (23)

རྒྱལ འཇལ་བྱེད་ཚད་ཀྱི་རིམ་པ། (24)

ཡེ་ཏུ་གཉིས་པ། མེ་བཙའི་གདབ་དམིགས་དང་བྱེ་བྲག་གི་
ཕན་རུས་ཀྱི་སྐྱོར།..... (26)

གཅིག རྒྱལ་གྱི་མེ་དམིགས་དང་ཕན་རུས།..... (27)

གཉིས། མེ་དུག་གྱི་མེ་དམིགས་དང་ཕན་རུས། (45)

གསུམ། མགོ་པོའི་མེ་དམིགས་དང་ཕན་རུས། (61)

བཞི། ལག་པའི་མེ་དམིགས་དང་ཕན་རུས། (73)

ལྔ། རྒྱལ་པའི་མེ་དམིགས་དང་ཕན་རུས། (79)

ཡེ་ཏུ་གསུམ་པ། རྒྱལ་ཐོག་རྒྱུང་བ་ལས་ཐོན་པའི་མེ་བཙའི་
གདམས་པའི་སྐྱོར། (91)

གཅིག རྒྱུང་བ་དང་གྱི་སྐྱོར། (91)

གཉིས། མཁྱིམ་བཞུགས་དང་གྱི་སྐྱོར།..... (94)

གསུམ། བད་ཀན་བཞུགས་དང་གྱི་སྐྱོར། (96)

བཞི། འདུས་བཞུགས་པའི་སྐྱོར།..... (99)

ལྔ། མ་ཁུ་བའི་བཞུགས་དང་གྱི་སྐྱོར། (100)

རྒྱལ རྒྱལ་བཞུགས་དང་གྱི་སྐྱོར།..... (100)

བདུན། རྒྱལ་བཞུགས་དང་གྱི་སྐྱོར། (101)

བརྒྱུད། དམུ་ཚུའི་བཞུགས་དང་གྱི་སྐྱོར། (102)

དགུ།	ཚ་བའི་ནད་རིགས་ཀྱི་སྐོར།	(103)
བརྩ།	གཉན་ནད་ཀྱི་སྐོར།	(107)
བརྩ་གཅིག།	ལུས་སྟོང་ཀྱི་ནད་ཀྱི་སྐོར།	(108)
བརྩ་གཉིས།	དོན་སྟོང་ཀྱི་ནད་ཀྱི་སྐོར།	(111)
བརྩ་གསུམ།	ཐོར་བུའི་ནད་ཀྱི་སྐོར།	(114)
བརྩ་བཞི།	ཁྱིས་པའི་ནད་ཀྱི་སྐོར།	(118)
བཙུ་ལ།	མ་ནད་ཀྱི་སྐོར།	(119)
བརྩ་དྲུག།	གདོན་ནད་ཀྱི་སྐོར།	(121)
བརྩ་བདུན།	མཚོན་ཆའི་ནད་ཀྱི་སྐོར།	(122)
བཙུ་བརྒྱད།	དུག་ནད་ཀྱི་སྐོར།	(125)
བྱུང་བཤུགས།	མི་བཅའི་རྒྱུ་བཤུགས་དང་འབྲེལ་བའི་བསྐྱེད་སྐོར་ ཞིག་གི་འབྲེལ་བཤུགས།	(126)
བྱུ་ཡིག།	汉译文	(149)